

FÁBIÁN LÁSZLÓ:

A gond embere

Rövidvágtáinkat az életben mintha napszemüvegben vagy szemellenzőben tennénk meg, s talán már levenni sem marad időnk, amikor eszünkbe jut feltenni a kérdést: hová is rohanunk?

„Elmélyedő gondolkodásra szánt napi percek nélkül mi, emberek, nem tudunk meglenni” – mondja Jaspers a filozófiába való népszerű bevezetésében, hiszen a mindennapi sodródásban is felmerülnek – mert véges létezésünkkel adottak – azok az elháríthatatlan kihívások, amelyekre felelnünk kell, ha nem akarunk megragadni a látszólagos gondtalanságban. Az úton levés minden következményével számot vetve kell kijelölnünk helyünket a világban, mielőtt jeltelenül törlődnénk ki belőle, s ha közvetlen gyakorlati hasznunk nem is származik ebből, e töprengések során tételeződhetnek azok az értékek, amelyek létünknek valódi tartalmat adnak.

Fábián László könyve alcíme szerint „létváz”, s valóban, a harminchat számozott alfejezet (mondat?, fragmentum?) témái, problémafelvetései az egyéni és a közösségi lét alaprétegeit feszegetik.

A történelem mint lét-nehézkedés terhelődik ránk, hiszen eltérő mértékben, de mind részesei vagyunk az időben történő eseményeknek. (Bár fel-

vetődik a kérdés, mit nevezhetünk egyáltalán történelemnek.) A történelem hoz alapvető létszituációba minket, különbség csak abban van, ahogy az egyén „saját szellemi mozgásának megfelelően” megéli és feldolgozza az intuíción és tapasztalásra támaszkodó gondolkodásban a létezés (illetve a nemlét, a születés és a halál) élményét. A létfelejtés korának metafizikaellenességével mit sem törődve jelöli ki az utat a magunkra vonatkozástól a világra vonatkozásig a heideggeri terminológiát is alkalmazó szerző, azonban a néhány német terminus és idegen kifejezés még nem teszi a könyvet kizárólag szakfilozófusok által értelmezhetővé.

A zsennyei rét „metafizikájának” leírása már a mítoszokban benne rejlő transzcendencia megtapasztalhatóságának példája. Nevezhetjük bár kozmológiának a létezés helyeiről, a térről és időről (téridőről) való töprengéseinket, amelyek során a szemlélyestől az univerzálisig jutunk, ám ez az irányultság sohasem választott, hanem kényszer, s ez maga a metafizikai élmény, amely a létezés élménye is egyúttal, azonban független a reflexiótól. Világnézetünk, sorsunk, ahogy a hozzá való viszonyulásban megéljük a világot, már privát létezésünkhöz tartozik.

Az idő problematikájának felvetése során a Semmi, a halál (felőli lét), az emlékezet és az emberi szabadság kérdése is felmerül. Fábián László a különböző megközelítésekben nemcsak

tájékozottságát bizonyítja, amikor a Heideggerhez is közel álló Hölderlin vagy olyan 19–20. századi szerzők gondolatait idézi, kommentálja, mint Kierkegaard, Unamuno, Ortega, Borges, Cioran, Kołakowski, Hamvas és Határ Győző, hanem egyúttal jelzi is, hogy e kérdésekre többféle válasz is adható, véglegesnek, kizárólagosak azonban egyik sem fogadható el.

A gond emberei vagyunk, mert végességünk (tudata) arra ösztönöz bennünket, hogy hiábalóan elmélkedjünk a létről, létezésünkről. De „ha még nem is töprenkedem róla, sejtéseim se nagyon lehetnek felőle, pedig legalább ezekről nem szívesen mondanék le; világra jöttünk, nem tehetünk mást, okát, célját kutatjuk, Szüsziphosz szikláját görgetjük, közben a reménytelenség morénáját gyarapítjuk, vagy az eget igyekszünk azúrosabbra mázolni – alkatunk és szándékaink szerint, hogy beteljesüljék az, amiről nem tudjuk/nem tudhatjuk meg soha, hogy micsoda...”

SZALAI ZSOLT

(*Vár Ucca Műhely Könyvek, Veszprém, 2003, 84 oldal, 1000 Ft*)

BALÁZS ZOLTÁN:

A politikai közösség

Balázs Zoltán szándéka egy, a fontosabb problémákra összpontosító,

mégis átfogó politikaelméleti-politikafilozófiai munka összeállítása volt. A könyv tartalmilag két nagyobb egységre tagolódik: az első rész a politikáról való gondolkodáshoz szükséges alapfogalmakat veszi górcső alá, a második magát a politikai közösséget elemzi részletesen. A szerző által legfontosabbnak ítélt kategóriák – egyén, közösség, bizalom, szabadság, hatalom, illetve tekintély – mozaikelemként egymáshoz illeszkedve fedik le a politikáról való filozofálás, gondolkodás bázisterületét. A szerző egy-egy fejezetben részletesen elemzi e fogalmak történeti változásait, kezdve az ókori klasszikus gondolkodóktól a politikai gondolkodás évezredes történetének jelentékeny tudósain keresztül egészen a kortárs szerzőkig. Az ismertebb elméletek eszmetörténeti summázását – jelentősebb nóvum hozzájárulása nélkül – sajátos, komplex rend(szer)ezési utat követve végzi el. Így a fejezetekből, amelyek akár önálló tanulmányokként is olvashatók, végül összeáll egy színes mozaikkép.

Balázs szerint minden politikafilozófiai munka feladata a politikai közösség lényegének kutatása. Magának a közösség létének bizonyítását annak nélkülözhetetlen elemével, a bizalommal igyekszik elvégezni. A viszonzott bizalom mindig bizalmi kapcsolatot teremt, ami közösségvállalás is egyben. A szerző metaforájával élve: „a bizalom olyasmí,